

SCHOLING IN LEESBEVORDERING

Leesscenario: Lezen in het mbo-pwo en de Bibliotheek op school

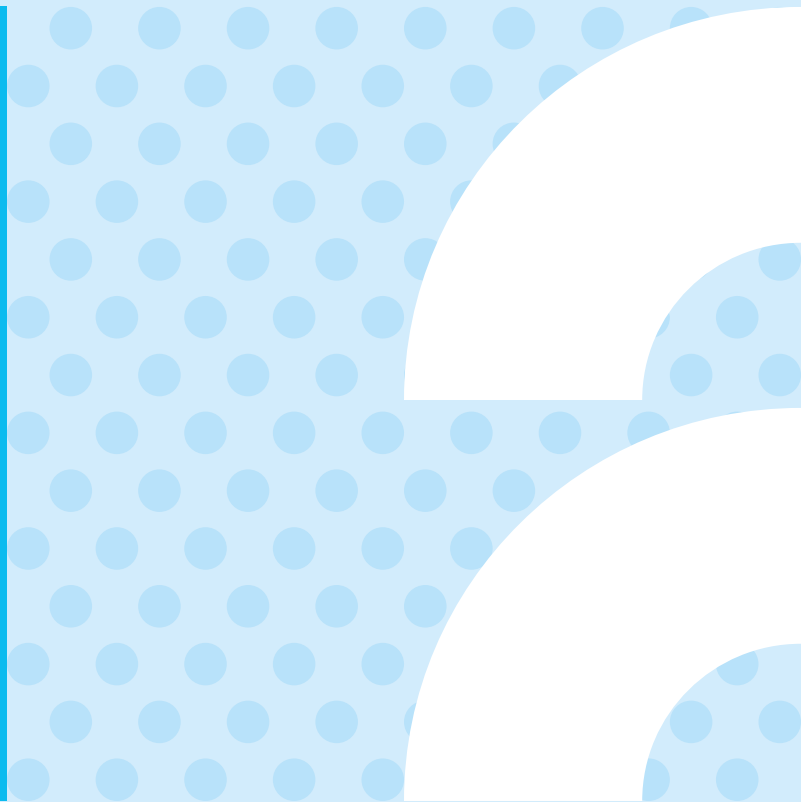
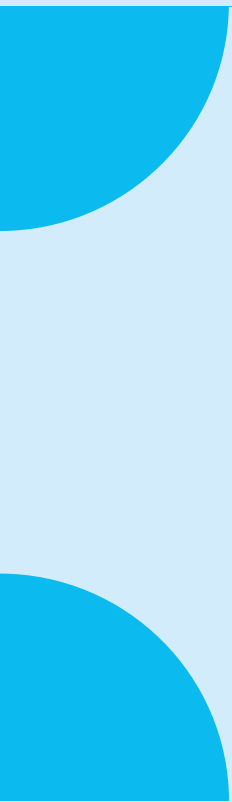
Docentenhandleiding

FEBRUARI 2024

Lezen

STICHTING LEZEN

Inhoud

Inleiding	2
Waarom samenwerken met de Bibliotheek?	2
Wat is de Bibliotheek <i>op school</i> mbo-pwo?	3
Wat zijn de bouwstenen van de Bibliotheek <i>op school</i> mbo?	4
Goed om te weten	5
Achtergrondinformatie	6
Kansrijke aanpakken	7
Aanpak 1	
Keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar	9
Aanpak 2	
Koppeling met BoekStart	12
Aanpak 3	
Samenwerking met de VoorleesExpress	16

Inleiding

Een goede leesvaardigheid is belangrijk bij iedere opleiding en bij ieder beroep. Wanneer lezen op het mbo bij alle vakken een vast onderdeel is van het curriculum, wordt het lezen voor studenten vanzelfsprekend. Door oog te hebben voor de leesmotivatie van studenten, te zorgen voor een goede toegang tot boeken en door gebruik te maken van effectieve werkvormen zoals vrij lezen, kunnen mbo-instellingen de taalontwikkeling van studenten stimuleren. De (vak)docent vervult daarbij steeds een gidsfunctie, en maakt studenten bewust van de waarde van lezen voor hun persoonlijk leven en hun beroepspraktijk.

Bij de opleidingen mbo-pwo, pedagogisch werk en onderwijs, is aandacht voor de leesvaardigheid van studenten zo mogelijk nóg belangrijker. Deze studenten gaan immers straks aan de slag met kinderen en jongeren, die zij weer verder kunnen helpen met hun leesontwikkeling. De pwo-studenten zijn de leesbevorderaars van de toekomst. Tijdens hun opleiding is dus hun eigen leesvaardigheid van belang, net als de beroepsvaardigheden die ze nodig hebben om straks in hun werk een goede leesbevorderaar te kunnen zijn. Door lezen een vaste plek te geven in het onderwijs krijgen de studenten voldoende bagage om daar in de stage en later in hun werk actief mee aan de slag te gaan.

In deze context is taalbeleid waarin gelijktijdig wordt ingezet op leesvaardigheid, leesplezier én beroepsvaardigheden van de studenten een randvoorwaarde. Daarnaast is het van belang dat docenten samenwerken met de experts in de mediatheek op school en de Bibliotheek. Deze experts spelen een belangrijke ondersteunende rol in het vergroten van de expertise van de docent als leesbevorderaar, het organiseren van een goede toegang tot boeken en het brengen van het juiste boek bij de juiste student. Steeds vaker kloppen docenten of taalcoördinatoren dan ook op de deur van de Bibliotheek voor samenwerking.

Vanwege het belang, de schaalgrootte en de grote diversiteit van opleidingen van een roc, vraagt dat om een goede voorbereiding en structurele vorm van samenwerking. Daarin is ondersteuning vanuit het strategisch niveau van zowel de school als de Bibliotheek essentieel. Dit leesscenario beschrijft de samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek op school voor mbo-pwo-opleidingen met als doel het vergroten van de taal- en leesvaardigheid van studenten en het vergroten van hun beroepsvaardigheden als leesbevorderaar voor de kinderen en jongeren waar ze mee gaan werken. In drie kansrijke aanpakken wordt getoond hoe je deze samenwerking kunt vormgeven en wie je daarbij nodig hebt.

Wil je meer weten over de mogelijkheden van deze aanpak voor het vergroten van de leesvaardigheid van alle mbo studenten, lees dan het leesscenario *Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school*. www.lezen.nl.

Waarom samenwerken met de Bibliotheek?

De publicatie *Leesbevordering in het mbo. Stand van zaken 2021-2022* (Stichting Lezen) laat zien dat uit onderzoek blijkt dat steeds meer docenten leesbevordering belangrijk vinden en dat zij als rolmodel cruciaal zijn voor het stimuleren van lezen en het vergroten van de leesmotivatie van studenten.

De praktijk laat zien dat gemotiveerde docenten initiatieven starten in de school, zoals regelmatig voorlezen in de klas, de lesdag starten met een gedicht, het bezoeken van de Bibliotheek met een groep studenten of een eigen kleine boekenkist in de klas beschikbaar stellen voor hun studenten.

Niet alle docenten voelen zich echter voldoende bekwaam om die rol te vervullen. Vooral voor vakdocenten zijn lezen en leesbevordering tijdens hun lessen niet vanzelfsprekend. Tegelijkertijd weten we ook dat toegang hebben tot boeken een van de sleutels tot succes is, maar dat veel scholen geen rijke leesomgeving hebben voor studenten met een passend aanbod van fictie en non-fictie boeken, tijdschriften, graphic novels en meer.

In deze situaties kan de Bibliotheek een rol spelen. Samen met de school kan de Bibliotheek werken aan:

- een stimulerende leesomgeving op school;
- het vergroten van kennis en vaardigheden die nodig zijn om als docent ook leesbevorderaar te worden;
- toegang bieden tot een goede, actuele, aantrekkelijke en passende collectie voor zowel de eigen leesvaardigheid als de beroepsvaardigheid van de studenten;
- het samen organiseren van leesbevorderende activiteiten of het meedoen met een campagne gericht op het toekomstige beroep, zoals het uitnodigen van een auteur op school, de BoekStartdag of De Nationale Voorleesdagen.

Wanneer een mbo-instelling en Bibliotheek de handen ineenslaan, kunnen studenten op het mbo gemotiveerde lezers worden. Gemotiveerde lezers worden door meer te lezen steeds beter in taal, waardoor het verplichte niveau 2F door meer studenten wordt gehaald. We weten immers dat het nodig is het lezen te onderhouden om laaggeletterdheid op lange termijn te voorkomen. Door leesmotivatie te stimuleren, help je dus ook het taalniveau van de student te onderhouden laat Kees Broekhof zien in de brochure *Meer lezen beter in taal - mbo* (Stichting Lezen).

Die leesvaardigheid is ook van belang voor de ontwikkeling van beroepsvaardigheden tijdens de stage en op de werkvloer. In deze context is de samenwerking met stagebedrijven in de kinderopvang en het onderwijs dan ook heel belangrijk. Dat zijn immers de plekken waar studenten beroepsvaardigheden leren en zelf kunnen oefenen, zoals voorlezen aan een groep kinderen, het kiezen van passende (voor)leesboeken en samen met collega's een leesplan opstellen. De professionals op de werkvloer zijn hierin ook rolmodellen. Op het moment dat zij regelmatig aandacht geven aan leesbevordering bij kinderen, zien studenten hoe dat werkt. Zien (voor)lezen, doet (voor)lezen!

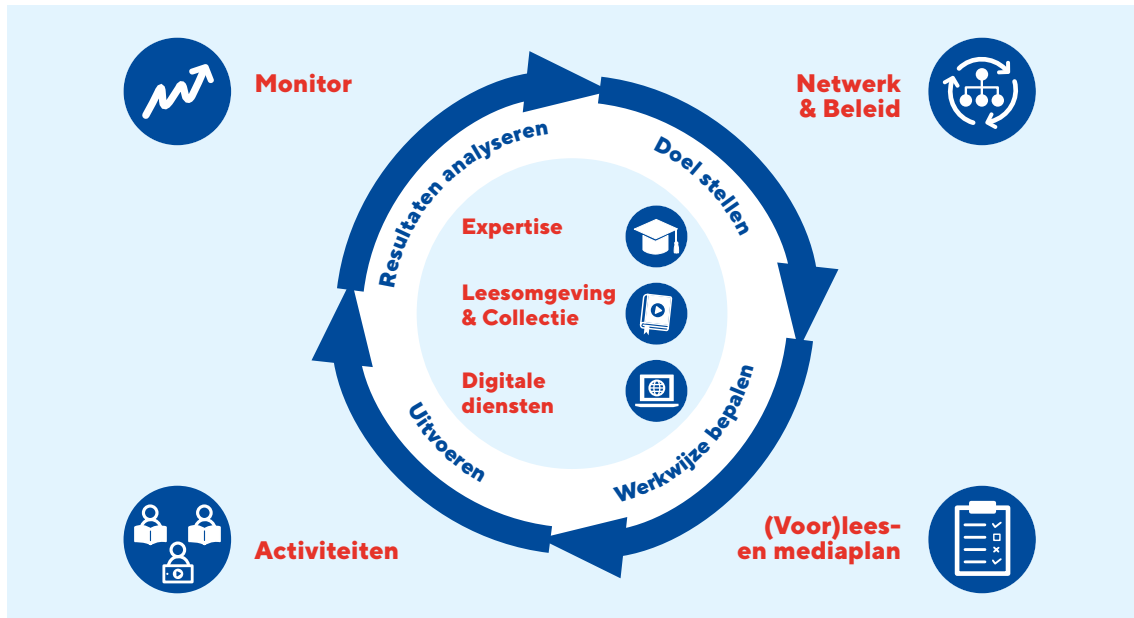
Daarnaast hebben partijen zoals de gemeente, werkgevers en sociale partners ook belang bij taalvaardige studenten die met succes hun opleiding kunnen afronden en taalvaardig de arbeidsmarkt betreden. Investeren in taal door lezen loont dus op meerdere fronten.

Wat is de Bibliotheek op school mbo?

De Bibliotheek *op school* is een beproefde landelijke aanpak voor structurele samenwerking in een doorgaande lijn tussen het onderwijs en de lokale Bibliotheek. In deze aanpak ondersteunt de Bibliotheek scholen om hun doelen uit het taal- en leesbeleid te bereiken, met deskundige leesconsulenten, toegang tot inspirerende (digitale) boeken, een goede

(digitale) leesomgeving en aandacht voor leesvaardigheid en leesmotivatie. Het uiteindelijke doel is om de taalontwikkeling van studenten te stimuleren door jongeren aan te zetten meer te lezen. Daarnaast wordt door de mbo-pwo-instelling en Bibliotheek samengewerkt om de studenten voldoende beroepsvaardigheden mee te geven zodat zij in hun werk professionele leesbevorderaars kunnen zijn.

Wat zijn de bouwstenen van de Bibliotheek op school mbo?

Binnen de aanpak wordt de samenwerking vormgegeven met bouwstenen:

- **Netwerk & Beleid:** er is een strategische netwerksamenwerking geborgd in het beleid van de school, de Bibliotheek en bij voorkeur ook de gemeente.
- **Leesomgeving & Collectie:** er is een actuele en gevarieerde collectie in een inspirerende leesomgeving.
- **Expertise:** er is een deskundige lees(media)consulent van de Bibliotheek die de lees/taalcoördinator en het team van de school adviseert en ondersteunt.
- **Activiteiten:** er is dagelijks aandacht voor lezen en mediawijsheid via werkvormen, activiteiten en campagnes.
- **(Voor)lees- en mediaplan:** er worden jaarlijks doelen en activiteiten vastgelegd in een (voor)lees- en/of mediaplan.
- **Monitor:** de doelen worden jaarlijks bepaald op basis van gemonitorde resultaten.
- **Digitale diensten:** er wordt actief ingezet op digitale ondersteunende diensten voor studenten en docenten. Deze diensten kunnen een uitleensysteem omvatten, maar ook websites zoals jeugdbibliotheek.nl en de online Bibliotheek en apps zoals de LEES-app voor vmbo en mbo.

Goed om te weten

Op basis van praktijkervaring kunnen we een aantal algemene succesfactoren benoemen voor de aanpak de Bibliotheek *op school* mbo:

- Zorg samen dat leesbevordering is gericht op het vergroten van de leesvaardigheid en leesmotivatie van studenten. Dat vergroot de kans op lezen in de vrije tijd en daarmee ook de leesvaardigheid van studenten.
- Zorg samen dat in het curriculum van de opleiding pwo specifiek aandacht is voor het vergroten van de beroepsvaardigheden en de kennis over leesbevordering bij jonge kinderen, zodat studenten het geleerde tijdens hun stage kunnen toepassen.
- Neem voldoende tijd om de samenwerking goed op te zetten in zowel de school als de Bibliotheek.
- Zorg dat alle betrokkenen op verschillende niveaus binnen de school, de opleiding mbo-pwo en de Bibliotheek het belang inzien van mbo-studenten die beter lezen en digitaal vaardiger zijn. Zorg ook dat iedereen achter de aanpak van de Bibliotheek *op school* mbo staat.
- Leg de samenwerking voor minimaal 3 jaar vast in een samenwerkingsovereenkomst en stel structureel middelen (geld, tijd én personeel) beschikbaar om de samenwerking vorm te geven. Dit geldt voor zowel de school als de Bibliotheek.
- In de samenwerking met het mbo komt het regelmatig voor dat meerdere bibliotheken uit verschillende gemeenten tegelijkertijd betrokken zijn. Een Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI) speelt daardoor vaak een coördinerende rol in de samenwerking tussen de school en de bibliotheken. Zorg dat je dit goed in beeld hebt en met de juiste mensen op de juiste momenten afspraken maakt.
- Maak binnen de opleiding pwo een projectleider of taalcoördinator verantwoordelijk voor het voorbereiden, starten en laten groeien van de samenwerking gericht op de beroepsvaardigheden van de studenten.
- Vorm een leesteam en een team digitale geletterdheid *op school* (gefaciliteerd met geld, tijd en menskracht). In dit team zitten onder andere vakdocenten, waaronder een docent van de opleiding pwo, en de leesconsulent of medewerker van de Bibliotheek.
- Blijf niet alleen staan in jouw missie, maar betrek alle docenten van de opleiding pwo bij het realiseren van het leesbeleid gericht op de eigen leesvaardigheid en beroepsvaardigheden van de studenten. Begin met de groep docenten die al enthousiast is en maak zichtbaar wat jullie doen. Vraag ook studenten om mee te doen.
- Formuleer je ambitie en draag die uit binnen de school. Stel vervolgens op basis van die ambitie realistische en meetbare doelen. Werk met de Monitor de Bibliotheek *op school* mbo om het (voor)lees- en leengedrag van de studenten te meten, evenals het leesbevorderende gedrag van docenten, ook die bij de opleiding pwo.
- Zorg dat je de organisatie van de Bibliotheek kent. Weet wie samen met jou de samenwerking vanuit de Bibliotheek vormgeeft.
- Evalueer samen met de Bibliotheek jaarlijks het leesbeleid, de samenwerking en de daaruit voortkomende activiteiten. Maak op basis van die evaluatie de aanpassingen die nodig zijn.
- Zet kleine stappen naar de stip op de horizon die je samen hebt bepaald. Gun jezelf, de studenten en alle andere betrokkenen de tijd en de rust om te groeien.

Achtergrondinformatie

- Kees Broekhof beschrijft in de brochure *Meer lezen, beter in taal - mbo* de stand van zaken rond taal op het mbo. Hij vertelt over hoe jongeren gestimuleerd kunnen worden om meer te lezen en over de samenwerking tussen de Bibliotheek en verschillende roc's. www.lezen.nl
- Speciaal voor studenten pwo is de keuzemodule *Specialist leesbevordering 0-12 jaar* ontwikkeld. In deze keuzemodule wordt de noodzaak van (voor)lezen duidelijk gemaakt én worden handvatten gegeven om leesbevordering daadwerkelijk een plaats te geven in beleid en activiteiten. Aanpak 1 in dit leesscenario gaat verder in op deze keuzemodule. www.lezen.nl
- De laatste stand van zaken van leesbevordering in het mbo lees je in het rapport *Leesbevordering in het mbo*. Dit onderzoek vond plaats in 2022 onder docenten Nederlands in het mbo. www.lezen.nl
- Hoe krijg je jouw studenten aan het lezen en hoe zorg je ervoor dat zij dat met plezier doen? Antwoorden op deze en andere vragen lees je in de brochure *Tips voor leesmotivatie van en voor docenten*. www.lezen.nl
- Hoe krijg je mbo-studenten aan het lezen? Wat zijn goede werkvormen om het lezen van boeken nog beter op de kaart te zetten? Deze en andere vragen zijn onderwerp van gesprek tijdens het webinar *25 werkvormen leesbevordering voor het mbo* van Stichting Lezen. De werkvormen staan ook beschreven in de gelijknamige brochure. www.lezen.nl
- De infographic *Lezen in beeld: lezen in het mbo* zet zeven aandachtspunten voor leesbevordering in het mbo op een rij, gebaseerd op inzichten uit onderzoek. www.lezen.nl
- De Schrijverscentrale adviseert en bemiddelt bij schrijversbezoeken in Nederland. Elke ontmoeting met een auteur of maker van prentenboeken kan inspiratie geven om te lezen of om het lezen te verdiepen. www.deschrijverscentrale.nl
- Uit onderzoek van Natascha Notten, *Over ouders en leesopvoeding* (2012), blijkt dat ouders veel invloed hebben op het leesgedrag van kinderen. www.lezen.nl
- Het OECD PISA rapport *21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World* uit 2021, laat zien hoe het is gesteld met de leesvaardigheid van 15-jarigen in verschillende landen, waaronder Nederland. www.oecd-ilibrary.org
- Het PIRLS rapport uit 2021 brengt de vaardigheid in begrijpend lezen van tienjarige leerlingen in kaart. Omdat dit onderzoek elke vijf jaar wordt herhaald en de uitkomsten naast onderzoek uit andere landen worden gelegd, kan de leesvaardigheid binnen en tussen landen in de tijd worden vergeleken en gemonitord. *Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland*. www.expertisecentrumnederlands.nl

Kansrijke aanpakken

We beschrijven hier drie kansrijke aanpakken om de leesvaardigheid en leesmotivatie te stimuleren met de Bibliotheek *op school* mbo-pwo. Elke aanpak heeft een ander perspectief en is voorzien van een narratief, een stappenplan en (les)suggesties.

Voordat we deze kansrijke aanpakken in detail bespreken, noemen we hier nog drie aandachtspunten die van belang zijn bij de drie aanpakken.

De keuze van de student

Kees Broekhof beschrijft in *Meer lezen beter in taal - mbo* (Stichting Lezen) dat om op een gemotiveerde manier actief te zijn, een mens drie basisbehoeften heeft: autonomie, competentie en relatie. Door studenten ruimte en keuzevrijheid te geven, komen we tegemoet aan die basisbehoeften en vergroten we hun leesmotivatie. Het is dus belangrijk dat we studenten zelf laten bepalen wat ze willen lezen.

Hierbij kan de Bibliotheek ondersteuning geven, maar jongeren beïnvloeden ook elkaar en kunnen onderling titels uitwisselen. Op social media doen studenten via #BookTok, #BoekTok en #instabook inspiratie op.

Bij studenten op de pwo-opleidingen speelt ook hun toekomstige beroepsvaardigheid mee. Zij gaan straks met (jonge) kinderen werken en kunnen wat betreft de taalontwikkeling van deze kinderen het verschil maken. Voor de pwo-studenten geldt dat jeugdliteratuur vakliteratuur is. De studenten worden geholpen bij hun keuze als er een goed georganiseerde omgeving is waarin deze prenten- en voorleesboeken ruimschoots voorradig zijn, en waaruit ook docenten regelmatig putten voor hun lessen.

Zichtbaarheid in de school

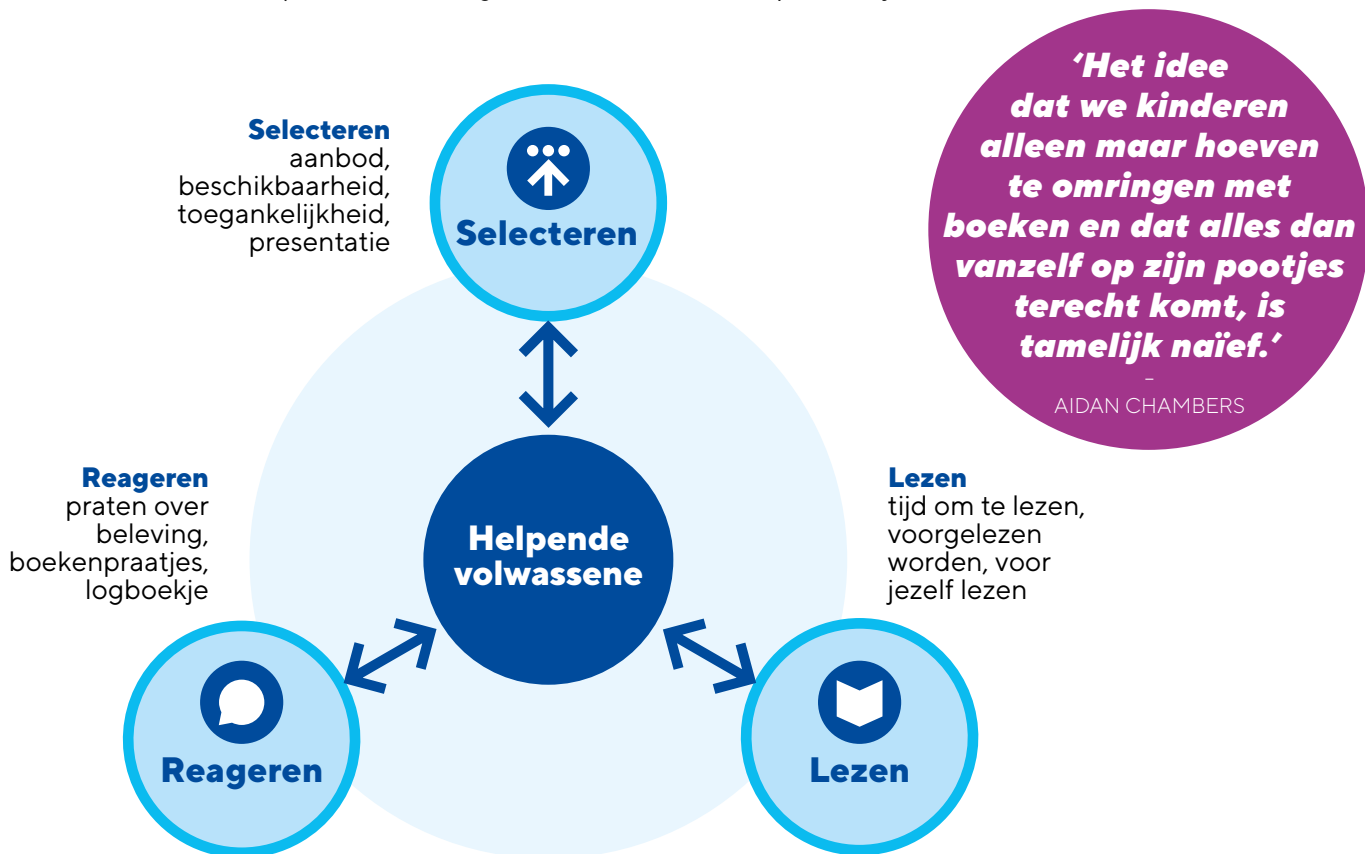
Het is van groot belang dat je als onderwijsteam samen met de Bibliotheek zorgt voor leesinspiratie in het schoolgebouw. Denk bijvoorbeeld aan posters van boeken, een gedicht op een muur of deur, een boekenkast, een fijne leeshoek of het afspelen van een luisterboek in de toiletten.

***‘Investeer in
nieuwe boeken,
nagelnieuwe, zodat
je als school duidelijk
maakt hoe belangrijk
je het vindt.’***

MBO-DOCENT CONRAD BERGHOEF
TIJDEN EEN INSPIRATIEESSIE IN
2022 OVER LEZEN EN
BREDE VORMING

Leescirkel van Aidan Chambers

De Leescirkel is een model waarmee de Engelse leesbevorderaar Aidan Chambers aangeeft dat kinderen en jongeren drie dingen nodig hebben om een lezer te worden: aanbod om uit te kiezen, tijd om te lezen of voorgelezen te worden en een plek waar gereageerd kan worden op dat wat je gelezen hebt. De helpende volwassene (een ouder, leerkracht/docent, leesconsulent) kan ervoor zorgen dat die drie zaken op orde zijn.

Selecteren: om te kunnen kiezen wat je als student zou willen lezen moet je weten wat er te krijgen is en wat bij jouw interesse past. Een weloverwogen, brede en actuele collectie is dus belangrijk, net zoals de presentatie van die collectie. En natuurlijk moet die collectie ook toegankelijk zijn.

Lezen: lezen kost tijd. Om een vaardige lezer te worden, moet je voldoende leesuren maken. Die tijd moet dus vrijgemaakt worden. Het is belangrijk om in die tijd te focussen op het lezen en niet tegelijk met andere zaken bezig te zijn. Een goed voorbeeld van docenten doet hierin volgen! Het lezen van kinderboeken vergroot bovendien het repertoire van de studenten en helpt hen bij het kiezen van boeken om voor te lezen op de kinderopvang en de bso.

Reageren: het is goed om te praten over boeken en te reageren op elkaar, want lezen krijgt betekenis in de sociale context van de groep. Door gesprekken aan te gaan over de gelezen boeken, wat op allerlei manieren en met diverse werkvormen kan, krijg je meer grip op wat je gelezen hebt. De kennis wordt vergroot en wat je gelezen hebt wordt gekoppeld aan de werkelijkheid. Bovendien doe je door gesprekken over boeken weer ideeën op voor nieuwe boeken en zo ben je weer terug bij Selecteren.

Aanpak 1

Keuzemodule

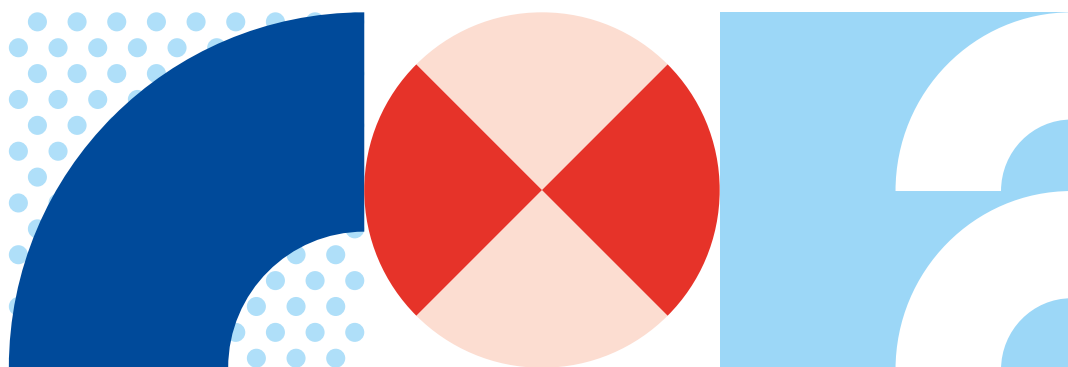
Specialist leesbevordering 0-12 jaar

Om pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en buitenschoolse opvang te ondersteunen bij hun belangrijke taak als leesbevorderaar voor de kinderen waarvoor ze werken, heeft Stichting Lezen de mbo-keuzemodule *Specialist leesbevordering 0-12 jaar* ontwikkeld. Deze keuzemodule bestaat uit zes lessen die zowel voor BOL- als BBL-studenten ingezet kunnen worden. De keuzemodule kan worden gegeven door docenten Nederlands in het mbo. Er is een train-de-trainer cursus beschikbaar voor docenten die zich goed willen voorbereiden. www.lezen.nl

De keuzemodule bestaat uit een handleiding voor de docent, een aantal PowerPointpresentaties en een reader voor de studenten. In 2023 is het materiaal grondig herzien en van nieuwe input voorzien. De zes bijeenkomsten van deze module gaan over:

- Lezen en geletterd worden
- Taal- en leesontwikkeling
- De doorgaande leeslijn
- Collectie en leesomgeving
- Aan de slag: voorlezen, werkvormen rondom boeken/verhalen
- Het netwerk van de leesbevordering

In de zes bijeenkomsten en tijdens de zelfstudie werken de studenten aan hun eigen leesautobiografie, maken ze drie praktijkopdrachten (over leesbeleid, de leesomgeving en over interactief voorlezen) en ontwikkelen ze een leesbevorderingsproject met verschillende activiteiten. Vanzelfsprekend komen er in alle lessen diverse boeken aan bod.

Narratief

In Nadia's tas zit het beste prentenboek van het jaar, dat centraal staat bij De Nationale Voorleesdagen. Ze heeft het direct bij de schoolbibliotheek geleend zodra bekend werd dat dit boek het boek van de Voorleesdagen wordt. Samen met medestudenten Kimberley en Fouad wil ze het straks bespreken. Wat zouden ze er mee kunnen doen in de kinderopvang waar ze stagelopen? In de keuzemodule *Specialist leesbevordering 0-12 jaar* hebben ze geleerd hoe belangrijk en leuk het is om boeken voor te lezen en er over te praten. Het boek eerst zelf goed doornemen is de eerste stap.

Morgen komt de leesconsulent van de Bibliotheek op bezoek. Misschien zou ze aan haar nog meer advies kunnen vragen. Hierna gaat ze namelijk stagelopen in de buitenschoolse opvang en dat vindt ze spannend. Ze wil graag weten hoe je kinderen mee kunt nemen in mooie boeken.

Positief

- Lezen wordt vanzelfsprekend op de mbo-instelling als studenten er les over krijgen.
- Opleiden tot specialist leesbevordering geeft studenten voldoende beroepsvaardigheden om goede leesbevorderaars te worden binnen hun beroep.
- Vanuit de keuzemodule krijgen diverse vakken meer samenhang.
- Studenten krijgen positieve voorleeservaringen door met kinderen en boeken te werken. Ze doen zelf ook meer leeservaring op.

Mogelijk belemmerend

- Een docent moet zich de keuzemodule eigen maken, wat tijd en energie kost. De module moet door een enthousiaste docent Nederlands worden gegeven.
- De koppeling met andere vakken moet actief worden gezocht en gemaakt. Niet alle docenten zien daar meteen het voordeel van in.
- Het is een langetermijninvestering. Het rendement van de keuzemodule op de taalontwikkeling van zowel de student als de kinderen waarmee de studenten werken, is niet meteen meetbaar en zichtbaar.
- De stageplekken werken niet vanzelfsprekend met voorlezen aan de kinderen. De student zal dat soms moeten 'bevechten'.

Stappenplan

Stap 1

Besprek met de opleiding Pedagogisch werk en onderwijs wat de plek van de keuzemodule *Specialist leesbevordering 0-12 jaar* moet zijn in het curriculum. Bepaal ook wie de module gaan geven en vorm met deze mensen een werkgroep.

Stap 2

Vraag de materialen aan bij Stichting Lezen. www.lezen.nl

Bepaal ook welk examen wordt afgenomen waarbij je kunt kiezen tussen een examen van:

- Consortium Beroeps Onderwijs www.consortiumbo.nl
- Prove2Move www.prove2move.nl

Stap 3

De werkgroep bestudeert alle materialen (docentenhandleiding, studentenreader en PowerPointpresentatie), net als de secundaire literatuur. Als dat mogelijk is, volgt de werkgroep de train-de-trainer cursus om extra inspiratie op te doen. De samenwerking met de Bibliotheek bij deze keuzemodule heeft meerwaarde. Onderzoek hoe de Bibliotheek kan helpen en ondersteunen, bijvoorbeeld als het gaat om collectie en uitleg over BoekStart.

Stap 4

De materialen voor de studenten worden besteld. De module wordt ingepland en voorbereid binnen de eigen opleiding. Vervolgens wordt de keuzemodule gegeven en waar mogelijk wordt de Bibliotheek bij de keuzemodule betrokken. Ten slotte werken de studenten aan hun opdrachten en examen.

Stap 5

Evalueer de keuzemodule (samen met de Bibliotheek) en pas de bevindingen toe voor de volgende editie.

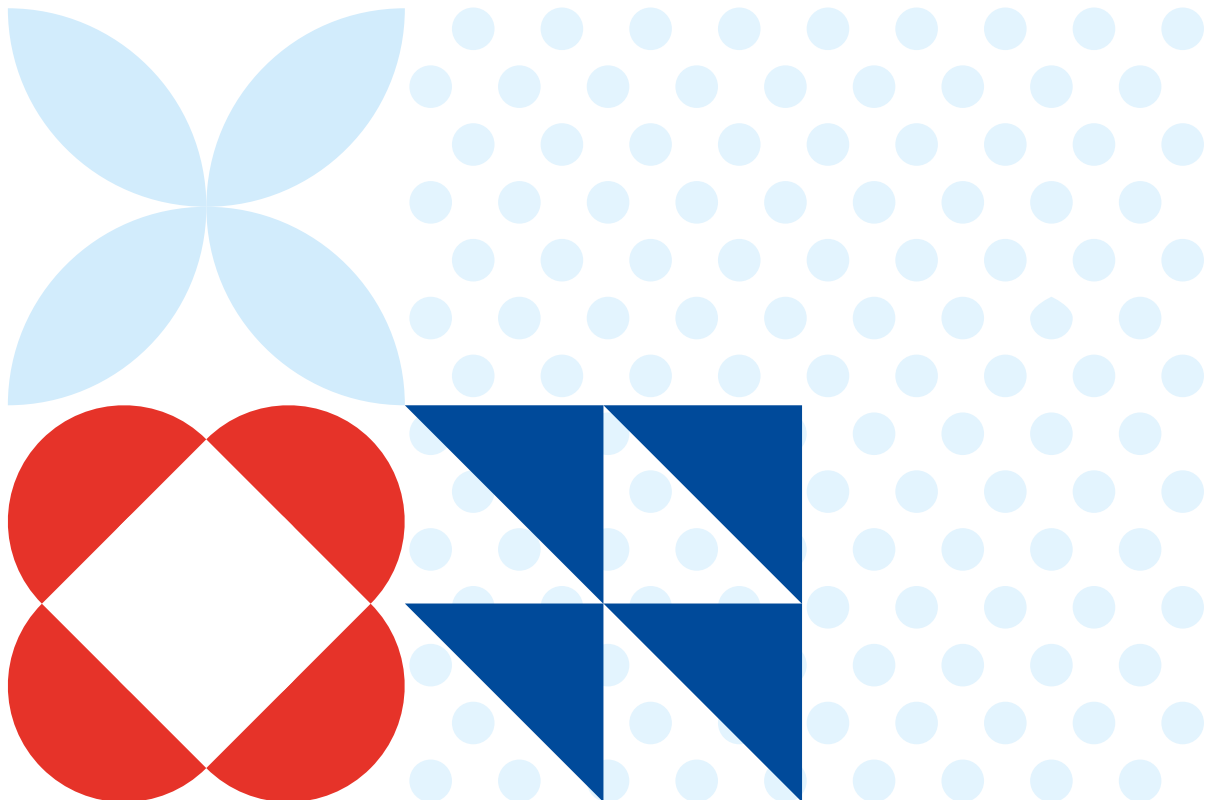
Je kunt het lezen van boeken koppelen aan vakken en thema's.

Zie daarvoor de lessuggesties in de andere leesscenario's:

- *Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school* www.lezen.nl
- *Lezen in het mbo en Brede Vorming* www.lezen.nl
- *Lezen in het mbo en burgerschap* www.lezen.nl
- *Lezen in het mbo en leesproblemen* www.lezen.nl

Beschikbaar vanaf 2024

- *Lezen in het mbo en beroepsgerichte vakken*

Aanpak 2

Koppeling met BoekStart

BoekStart is een programma dat het voorlezen aan kinderen van 0 tot 4 jaar stimuleert. Ook bevordert BoekStart dat ouders en hun jonge kinderen samen genieten van boeken. Kinderen die opgroeien in een rijke leesomgeving, groeien over het algemeen op tot fervente lezers, blijkt uit het onderzoek *Over ouders en leesopvoeding* van Natascha Notten. Zij laat zien dat het vroeg aanleren van voorleesroutines zorgt voor een leven lang lees- en leerplezier: ten eerste door het goede voorbeeld dat ouders geven, ten tweede door de directe begeleiding die ouders kunnen geven zoals voorlezen en praten over boeken. Het PIRLS-rapport *Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland* laat bovendien zien dat ook het bieden van een rijke leesomgeving vol boeken een belangrijk onderdeel is van een goede leesopvoeding. www.boekstart.nl

BoekStart is een programma van Stichting Lezen waar alle bibliotheken in Nederland aan meedoen. Het programma geeft alle pasgeborenen in Nederland een waardebon voor het BoekStartkoffertje, een gratis lidmaatschap van de lokale Bibliotheek en adviezen aan ouders om samen met hun kind te genieten van lezen. Daarnaast stimuleert BoekStart ook het voorlezen aan baby's, dreumesen en peuters in de kinderopvang. Dit gebeurt door een nauwe samenwerking tussen de kinderopvang en de Bibliotheek waarbij een voorleescoördinator van de opvang en een voorleesconsulent van de Bibliotheek samen de kar trekken.

De samenwerking tussen de Bibliotheek en kinderopvang krijgt vorm in diverse bouwstenen. Er wordt samengewerkt aan een goede collectie en een stimulerende leesomgeving op de opvang. De pedagogisch medewerkers worden uitgebreid geschoold in interactief voorlezen en per locatie worden twee voorleescoördinatoren opgeleid. Aan de hand van een voorleesplan zorgen de kinderopvang en Bibliotheek voor een goede leesbevorderende start voor alle kinderen. De samenwerking wordt jaarlijks bekeken met de Monitor van BoekStart. Met de resultaten en de inzichten uit de Monitor wordt het voorleesplan jaarlijks bijgesteld. Zo ontstaat een cyclische manier van werken. Een groeiend aantal bibliotheken werkt ook met een BoekStartcoach die een aantal dagdelen per week op het consultatiebureau is om met ouders in gesprek te gaan over taal en voorlezen. www.boekstartpro.nl

Studenten die de opleiding pedagogisch werk en onderwijs doen krijgen in hun stage en werk bij kinderopvanginstellingen te maken met BoekStart en BoekStart in de kinderopvang. Door studenten al op de opleiding met deze sterke leesbevorderingsprogramma's kennis te laten maken, bereid je hen goed voor op de leesbevorderende rol die ze in de beroepspraktijk kunnen vervullen.

Narratief

Vandaag komt voorleesconsulent Maarten van de Bibliotheek op bezoek op school voor het driemaandelijks overleg met het leesteam van het roc. Samen met taalcoördinator Yvonne geeft hij een presentatie over BoekStart en BoekStart in de kinderopvang. Het leesteam luistert aandachtig en bekijkt de meegebrachte materialen zoals het BoekStart-koffertje en de diverse soorten boeken: zwart-wit, knisper, bed- en badboekjes, en prentenboeken voor dreumesen en peuters. De docenten worden er enthousiast van: wat een mooie start voor kinderen!

Na de presentatie brainstormt het team over de mogelijkheden voor de studenten. Hoe kunnen ze hen met deze materie aan de slag laten gaan tijdens werk en stage? In overleg met leesconsulent Maarten, die ook contact heeft met de deelnemende kinderopvanginstellingen, worden diverse stage-opdrachten uitgedacht. Ook teamleider Samila van de kinderopvang, die vandaag bij het leesteamoverleg is aangeschoven, denkt mee over goede opdrachten die de studenten bij haar in de kinderopvang kunnen uitvoeren tijdens hun stage. Maarten zal bovendien in een les Taal dezelfde presentatie over BoekStart geven aan de studenten.

Positief

- BoekStart is een sterk landelijk programma dat in alle bibliotheken en gemeenten wordt uitgevoerd.
- BoekStart is voor álle kinderen in Nederland, dus is het logisch en belangrijk dat aankomende pedagogisch medewerkers hier bekend mee zijn.
- Samenwerking tussen de mbo-pwo-opleidingen en de Bibliotheek kan makkelijk en laagdrempelig. Een leesteam kan hiervoor een uitstekende start zijn.
- BoekStart (in de kinderopvang) kan heel goed worden uitgevoerd naast de gebruikelijke voorschoolse educatieve (VE) programma's. Zij kunnen elkaar juist versterken.

Belemmerend

- Samenwerken binnen de school en tussen de school en Bibliotheek kost tijd.
- Docenten moeten zich inlezen in of geschoold worden over BoekStart en BoekStart in de kinderopvang.

Stappenplan

Stap 1

Stel een leesteam samen (zie hiervoor het leesscenario *Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school*). Zorg dat de taalcoördinator onderdeel wordt van het leesteam en dat er een zo breed mogelijke vertegenwoordiging is van de pwo-vakken. Docenten die lid zijn van dit leesteam worden hierin gefaciliteerd via het formatieplan van de school.

www.lezen.nl

Stap 2

De leesconsulent van de Bibliotheek en, indien aanwezig, de mediathecaris van de school, worden lid van het leesteam. Ook zij worden hierin gefaciliteerd via het formatieplan van de school of de samenwerkingsafspraken met de Bibliotheek.

Stap 3

Het leesteam maakt een schoolbreed leesplan in een doorgaande groeiende lijn gebaseerd op het taalbeleid van de school, met daarin specifieke zaken over de pwo-opleiding. Hierbij krijgt vanzelfsprekend BoekStart een rol.

Stap 4

Het leesteam maakt op basis van het leesplan een jaarplan met activiteiten. Ook hierin is aandacht voor de samenwerking met de Bibliotheek. Daarin is uitgebreid opgenomen wanneer en op welke wijze aandacht besteed wordt aan BoekStart en BoekStart in de kinderopvang. Het leesteam overlegt tweemaandelijks en bespreekt de voortgang van het jaarplan. Het jaarplan wordt jaarlijks geactualiseerd.

Stap 5

Iedere drie jaar wordt het schoolbrede leesplan bijgesteld door het leesteam zodat het past bij het taalbeleid van de school. De Bibliotheek werkt hier uiteraard ook aan mee en zorgt ervoor dat BoekStart de vanzelfsprekende plek behoudt.

Suggesties voor het koppelen van BoekStart aan de Bibliotheek op school mbo-pwo

Er zijn diverse manieren waarop de pwo-opleiding aandacht kan besteden aan BoekStart. In willekeurige volgorde staan hieronder enkele suggesties die natuurlijk uit te breiden zijn naar eigen inzicht. Bespreek de mogelijkheden met de Bibliotheek.

- Voorleessessies oefenen op school
- Presentatie of workshop van de leesconsulent
- Interview met de leesconsulent
- Boeken leren kiezen, samen met de leesconsulent
- Boekpresentatie maken voor de verschillende doelgroepen: baby's, dreumesen en peuters
- Betekenisvolle activiteiten oefenen aan de hand van een BoekStart Boekidee.
- Taalspelletjes toevoegen aan voorleessessies
- Cursus interactief voorlezen à la de BoekStarttraining
- Stage-opdrachten met betrekking tot (interactief) voorlezen:
 - Boek uit de Prentenboek Top 10 voorlezen
 - Prentenboek (uit de Top 10) van verwerkingsopdrachten voorzien
 - Babyboekje uit het BoekStartkoffertje voorlezen
 - Voorlezen met behulp van de Kamishibai-vertelplaten
 - Voorlezen aan de diverse leeftijden: baby, dreumes, peuters
- Stage-opdrachten gericht op stimuleren van voorlezen door ouders:
 - Voorlezen terwijl de ouders binnenkomen
 - Ouderavond mee helpen organiseren
 - Koffie-ochtend/kijkmoment mee helpen organiseren
 - Verteltassen maken met ouders samen
 - Betrokken worden bij de VoorleesExpress (zie aanpak 3)

**Goed voorlezen
is een kunst. Om dat ook
op je stageplek te kunnen
doen heb je kennis van
boeken en vaardigheden nodig.
Dat moeten pwo-studenten
leren voordat ze op stage
gaan, meteen in het
eerste jaar.**

MARLEEN WIJNEN, PROJECTLEIDER
DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL MBO,
STICHTING LEZEN

Aanpak 3

Samenwerking met de Voorlees-Express

De VoorleesExpress en DoorleesExpress zorgen ervoor dat kinderen die moeite hebben met taal extra aandacht krijgen. Een getrainde vrijwilliger gaat zo'n twintig weken lang wekelijks op bezoek bij een aangemeld gezin. Tijdens de bezoeken wordt er voorgelezen door de vrijwilliger en worden er taalspelletjes gedaan. De ouders worden hier expliciet bij betrokken zodat zij na de twintig weken zelf verder kunnen met het stimuleren van de taalontwikkeling van hun kind. De VoorleesExpress richt zich op kinderen van 2 tot 8 jaar en de DoorleesExpress op kinderen van 8 tot 12 jaar. www.voorleesexpress.nl

De vrijwilligers worden vanuit de Bibliotheek of een welzijnsorganisatie begeleid. Daarnaast wordt nauw samengewerkt met professionals en instellingen om het gezin heen, zoals peutercentra, logopedisten, basisonderwijs en het consultatiebureau. De VoorleesExpress focust op kinderen die niet dezelfde kansen hebben als anderen, bijvoorbeeld doordat hun ouders zelf niet of nauwelijks geletterd zijn. De VoorleesExpress wil de kansen voor deze kinderen verbeteren en helpt daarbij door niet alleen de kinderen zelf te ondersteunen maar ook hun ouders daarbij te betrekken.

De VoorleesExpress sluit naadloos aan bij programma's als BoekStart, de Bibliotheek op school en de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. In meer dan honderd gemeenten is de VoorleesExpress al actief.

Narratief

De taalles die ik vandaag aan mijn pwo-studenten geef, begint met een taalspel. We doen eerst een rondje Doorgeefwoorden: ik begin met het woord Letter, de volgende neemt het tweede deel van het woord en maakt er een nieuw woord mee: letter → tergend → gender → ermee → meekrap → krapte → teveel → veelvraat. Altijd spannend hoe lang we de reeks kunnen maken. Elkaar helpen mag natuurlijk. Soms leidt het tot hilarische woorden. Soms zitten we snel vast. Daarna gaan we aan de slag met nieuwe als-vergelijkingen. We creëren nieuwe beeldspraak. Als je tevreden bent met wat je doet, voel je je *als een nietje in een stapel papier*. Als je heel blij bent, ben je *zo blij als een hamster met vijf wortels*.

Zo'n brainstorm is niet alleen heel leuk om te doen, maar we gaan er daarna ook verder mee aan de slag. Mijn studenten gaan namelijk op de bso taalspelletjes doen met kinderen. Ze gaan dus zelf opdrachten voorbereiden. De kennis die ze opdoen met deze oefeningen, kunnen ze gebruiken om de taalontwikkeling bij kinderen te stimuleren. Een paar studenten gaat bovendien als vrijwilliger bij de VoorleesExpress aan de slag. Zij krijgen hier extra studiepunten voor. Wanneer hun tijd bij het gezin is geëindigd, geven de studenten een presentatie aan de hele klas over hun ervaringen.

Positief

- De VoorleesExpress helpt kinderen met taal en de studenten kunnen daar een bijdrage aan leveren.
- Door met de VoorleesExpress te werken, werken studenten ook aan hun eigen taalontwikkeling.
- De diverse programma's van BoekStart en de VoorleesExpress hangen samen en versterken elkaar.
- Studenten kunnen een-op-een-ervaring opdoen met kinderen en ouders door de VoorleesExpress.
- De expertise over het stimuleren van taalontwikkeling die wordt opgedaan bij de VoorleesExpress kan via de pwo-opleidingen breder verspreid worden.
- De VoorleesExpress is al in heel veel gemeenten actief. www.voorleesexpress.nl

Belemmerend

- Samenwerken met de VoorleesExpress kost tijd.
- Samenwerken met de VoorleesExpress vraagt bovendien afstemming met meerdere organisaties, zoals de Bibliotheek en welzijnsorganisaties.
- Studenten hebben wellicht geen tijd en zin in vrijwilligerswerk (extra studiepunten kunnen soelaas bieden).

Stappenplan

Stap 1

Neem contact op met de lokale aanbieder van de VoorleesExpress en nodig die uit bij het leesteam.

Stap 2

Bepaal samen wat de mogelijkheden zouden zijn om samen te werken. Betrek hier ook de Bibliotheek bij indien die niet de organisator van de VoorleesExpress is.

Stap 3

Spreek af wie wat gaat doen en wat de studenten aangeboden krijgen en/of zelf gaan doen.

Stap 4

Maak de activiteiten zichtbaar zodat meer studenten dit project leren kennen. Maak overal verslag van of laat dit door studenten doen. Kennismaken met elkaars ervaringen verdiept de betrokkenheid en het enthousiasme.

Stap 5

Evalueer de activiteiten en pas het voorbereidingsprogramma en de inhoud aan op basis van de bevindingen. Maak een draaiboek voor komende jaren of laat de studenten dit maken.

Stap 6

Plan de samenwerking met de VoorleesExpress in voor het nieuwe schooljaar.

Lessuggesties

- Voorleessessies oefenen op school
- Workshop voor studenten door de VoorleesExpress
- Interview door studenten met medewerkers van de VoorleesExpress
- Boeken leren kiezen, samen met de begeleider van de VoorleesExpress of de (voor) leesconsulent
- Boekpresentatie maken voor de verschillende doelgroepen: peuters, kleuters, jonge kinderen, oudere kinderen
- Taalspelletjes leren toevoegen aan voorleessessies; kijk bijvoorbeeld eens bij deze Taaltips en Taalspeler www.voorleesexpress.nl en www.taalspeler.abbyhartog.nl.
- Werkvormen oefenen voor kinderen in de onderbouw: *25 korte werkvormen voor de Boekenkring - onderbouw* www.pro.debibliotheekopschool.nl
- Werkvormen oefenen voor kinderen in de bovenbouw: *25 korte werkvormen voor de Boekenkring - bovenbouw* www.pro.debibliotheekopschool.nl.
- Werkvormen oefenen voor meertalige groepen: *25 korte werkvormen voor de Boekenkring - meertaligheid* www.pro.debibliotheekopschool.nl

Colofon

© Stichting Lezen (2024)
Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/KB, nationale bibliotheek).

Auteurs

Liselotte Dessauvagie,
Marleen Wijnen

Redactie

Hermien Lankhorst

Vormgeving

Judith Schoffelen en
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl

